

Wel of niet vaccineren?

voorzienigheid, vertrouwen
en verantwoordelijkheid

Inhoudsopgave

Leeswijzer	3
Voorwoord	4
1. Waarom nadenken over vaccineren?	6
2. Wat zijn infectieziekten?	8
3. Wat is vaccinatie?	10
4. Hoe worden vaccins ontwikkeld?	13
5. Ziekte en gezondheid in Bijbels licht	16
6. Hoe verhoudt vaccinatie zich tot Gods voorzienigheid?	21
7. Is vaccineren wel een persoonlijke keuze?	25
8. HPV-vaccinatie	28
9. Vaccineren in coronatijd	31
Tot slot: hoe kom ik tot een persoonlijke keuze?	35

Leeswijzer

Met deze brochure biedt de NPV u handvatten om na te denken over het thema vaccinatie. We zetten de belangrijkste argumenten rondom vaccinatie voor u op een rij. De woorden ‘voorzienigheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid’ zijn de rode draad in deze brochure.

Op pagina 3 leest u een duidend voorwoord van NPV-directeur Diederik van Dijk. Daarna leest u meer over de volgende vragen:

- Waarom zijn er vaccins, hoe werken ze en hoe worden ze ontwikkeld? (hoofdstukken 2 t/m 4)
- Hoe zien we ziekte en gezondheid in Bijbels licht? (hoofdstuk 5)
- Hoe verhoudt vaccinatie zich tot Gods voorzienigheid? (hoofdstuk 6)
- Is vaccinatie enkel een persoonlijke keuze? (hoofdstuk 7)

Verder vindt u nog aparte hoofdstukken over de HPV-vaccinatie (hoofdstuk 8) en vaccineren in coronatijd (hoofdstuk 9).

Op de laatste pagina's vindt u enkele slotopmerkingen en onze contactgegevens voor wanneer u het prettig vindt om hierover nog eens van gedachten te wisselen met de NPV. Wij staan graag voor u klaar!

Voorwoord

Vaccinatie staat vanwege de coronacrisis weer helemaal in de belangstelling. De vorige brochure van de NPV over vaccinatie dateert uit 2013. In deze brochure werd de nadruk gelegd op religieuze overwegingen. Na een aantal jaren is de brochure aan vervanging toe. Er zijn nieuwe vragen bijgekomen. Zo wordt er in deze nieuwe brochure aandacht gegeven aan het gebruik van foetale cellen in de productie van een aantal vaccins. Daarnaast komen de ethische overwegingen rondom de HPV-vaccinatie aan de orde. Verder wordt besproken dat de keuze om niet te vaccineren je niet ontslaat van de zorg voor de directe omgeving. Ook als je als ouders moet kiezen om je kindje wel of niet te laten vaccineren, kan het helpen om een duidelijk overzicht te hebben van de verschillende overwegingen. Vanwege de actualiteit treft u een apart hoofdstuk over corona aan. Overheid en wetenschap zien het vaccin tegen corona als dé uitweg uit de crisis.

Vaccinatie is voor de NPV geen instrument om de werkelijkheid geheel naar onze hand te kunnen zetten. Die werkelijkheid rust in Gods goede hand en in die werkelijkheid geeft God ons verantwoordelijkheden. Echte geborgenheid en veiligheid vinden wij alleen in Christus.

‘De werkelijkheid rust in Gods goede hand.’

Vanouds heeft de NPV handvatten ter overdenking willen aanreiken aan diegenen die willen nadenken over de vraag of vaccinatie geoorloofd is in het licht van de Bijbel. Die overwegingen daarover zijn nog steeds levend en niet wezenlijk anders vanwege de coronacrisis. Toch zijn er ook nieuwe vragen opgeroepen. Ik noem als voorbeeld de toenemende vermenging van religieuze bezwaren en twijfels over de veiligheid en betrouwbaarheid van vaccins. Het luistert hier nauw, mede om te voorkomen dat twijfels zonder meer tot feit worden verheven. Het is logisch dat gewone burgers het moeilijk vinden om in de grote stroom informatie onderscheid te maken tussen feiten en fabels. Dat kan

vragen geven. Feitelijke informatie helpt om (ongegegronde) twijfels weg te nemen. Maar bepaald niet iedere twijfelaar is een complotdenker. Daarvan is de NPV zich zeer bewust.

Het spreekt voor zich dat wij niet mogen bepalen of iemand in zijn vertrouwen op God vaccinatie een plaats kan geven. In het keuzeproces spelen naast meer dogmatische overwegingen, zoals Gods voorzienigheid, ook de persoonlijke noties als 'vertrouwen op God' en zelfs gevoelsmatige argumenten een rol. Als iemand ervan overtuigd is dat hij met vaccineren de HEERE verdriet doet, dan moet zo iemand vooral niet overgaan tot vaccinatie. Dat is een legitieme keuze. Wie deze godsdienstige denklijn en geloofsargumenten echter niet deelt, zal zich eerlijk de vraag moeten stellen welke overtuigende redenen hij heeft om zich niet te laten vaccineren. Hoe verhoudt die afwijzing van vaccineren zich ten opzichte van de zorg voor de (kwetsbare) naaste en de samenleving? De vraag of niet-vaccineren gelijk staat aan anderen (moedwillig) in gevaar brengen, is een belangrijke vraag om persoonlijk en biddend af te wegen. Deze lastige vragen schuwt de brochure niet.

Met deze brochure wil de NPV een helpende hand bieden aan diegenen die het onderwerp vaccinatie integraal willen doordenken. Wij hopen dat de brochure bij zal dragen aan het belangrijke gesprek in het gezin en in de kerk, op scholen en op de werkvloer. Laat dit gesprek in oprechtheid en waardigheid gevoerd worden. De NPV doet daar graag aan mee.

Diederik van Dijk

directeur NPV-Zorg voor het Leven

1. Waarom nadenken over vaccineren?

‘Waarom zou ik vaccineren?’ In de hele samenleving groeit de wens om bewustere keuzes te maken over vaccinatie. Sommige mensen hebben vragen over de betrouwbaarheid en veiligheid van vaccins. Voor christenen kan het een overweging zijn of vaccinatie past in een afhankelijk leven. Soms zijn er vragen over veiligheid én afhankelijkheid. Daarom kan het moeilijk zijn om een persoonlijke keuze te maken over vaccinatie. In deze brochure worden de verschillende overwegingen rondom vaccinatie naast elkaar gezet, zodat u zelf tot een weloverwogen keuze kan komen.

Iedereen krijgt een keer te maken met het thema vaccinatie. Als je als ouders een kindje krijgt, wordt gevraagd of je het kind wilt laten vaccineren volgens het Rijksvaccinatieprogramma (RVP). Mensen boven de 60 jaar, risicopatiënten en zorgverleners worden elk jaar uitgenodigd voor de griepvaccinatie. Ook worden ouderen gevraagd na te denken over de pneumokokkenvaccinatie. En als je op reis gaat, zijn er ook vaak vaccinaties nodig.

Van het ene op het andere moment kan de vraag: wil ik me laten vaccineren? voor veel mensen belangrijk zijn. Dat zagen we na de uitbraak van het SARS-CoV-2-virus (in de volksmond het coronavirus), dat de ziekte COVID-19 veroorzaakt. Vaccinatie wordt wereldwijd gezien als een belangrijke oplossing van een epidemie. De geschiedenis laat zien dat zo’n epidemie óf zal uitwoeden met veel slachtoffers tot gevolg, óf tot stilstand wordt gebracht met behulp van een doeltreffend vaccin. De uitbraak van het coronavirus maakt dat de vragen rondom vaccinatie weer helemaal in de belangstelling staan en door iedereen beantwoord moeten worden.

Opzet van de brochure

Vanouds leven er onder reformatorische christenen in Nederland bezwaren tegen vaccinatie. Maar ook andere groepen mensen, bijvoorbeeld antroposofen, zijn kritisch. Zij zijn ervan overtuigd dat het beter is voor de ontwikkeling van een kind om ziektes op een natuurlijke wijze door te maken. Anderen stellen de veiligheid en effectiviteit van vaccinatie ter discussie.

De NPV richt zich op medisch-ethische en theologische dilemma's. In deze brochure gaan we daarom niet in op allerlei vragen over de veiligheid en betrouwbaarheid van vaccins. Daarvoor verwijzen we u naar informatie van de Rijksoverheid en het RIVM. We gaan wel uitgebreid in op de praktische, religieuze en maatschappelijke vragen die het thema vaccinatie op kan roepen. We beginnen bij de basis: wat is een infectieziekte, hoe wordt een vaccin ontwikkeld en hoe werkt het? Welke ethische vragen horen daarbij? Daarna komen verschillende visies op vaccinatie als voorzorgsmaatregel in relatie tot Gods voorzienigheid aan de orde.

Is vaccinatie als voorzorgsmaatregel wel in lijn met de Bijbel?

De NPV krijgt regelmatig vragen over vaccinatie. Vaak hebben deze vragen te maken met de voorzienigheid van God, het vertrouwen op God en de eigen verantwoordelijkheid van de mens. Hoe verhouden deze uitgangspunten zich tot elkaar? Misschien herkent u een van de volgende vragen:

- Ik begrijp dat er in sommige vaccins gebruik wordt gemaakt van foetale cellen. Is dat zo?
- Als ziekte en gezondheid ons uit Gods hand toekomen, is vaccinatie dan strijdig met Gods voorzienigheid?
- Is het nodig dat mijn kind wordt gevaccineerd tegen HPV?

De brochure gaat op deze en meer vragen in. Als u na het lezen van de brochure nog vragen heeft, neem dan gerust contact op met de NPV-Advieslijn. We staan graag voor u klaar!

2. Wat zijn infectieziekten?

Vaccinatie is een voorzorgsmaatregel om infectieziekten te voorkomen. Een infectieziekte ontstaat door besmetting met een ziekteverwekker. Dit kan een virus of bacterie zijn, maar ook een schimmel of parasiet. Deze ziekteverwekkers worden ook wel micro-organismen genoemd. Elke dag komen we in aanraking met talloze micro-organismen. De meeste daarvan zijn onschadelijk en maken ons niet ziek. Maar enkele zijn wel schadelijk en kunnen ons (ernstig) ziek maken.

Op het moment dat een ziekteverwekker ons lichaam binnenkomt en je inderdaad ziek maakt, spreken we van een infectie. Zo'n ziekteverwekker kan binnenkomen door besmet eten en drinken, het inademen van micro-organismen die in de lucht zweven, direct contact met iemand die besmet is of bacteriën die in een wond terechtkomen.

De meeste infectieziekten zijn niet heel gevaarlijk en gaan vanzelf weer over. Veel mensen zijn bijvoorbeeld weleens verkouden zonder dat ze last hebben van ernstige gevolgen. Maar er zijn ook infectieziekten die wel gevaarlijk zijn. Zo is tetanus zonder goede behandeling meestal dodelijk. Een besmetting met het mazelenvirus kan soms leiden tot longontsteking, stuipen of hersenontsteking. Ook meningokokkenziekte kan heel ernstig verlopen bij jonge kinderen, tieners en ouderen.

Een natuurlijke bescherming

Ons immuunsysteem is wonderlijk door God gemaakt. Hij heeft het ons gegeven om ons te beschermen tegen ziekteverwekkers. Als we besmet raken met een ziekteverwekker, komt het immuunsysteem direct in actie om het lichaam te beschermen. Het is goed mogelijk dat je hier nauwelijks iets van merkt. Maar als een infectieziekte ernstiger verloopt, heeft het immuunsysteem meer moeite om weerstand te bieden. Je krijgt dan last van bijvoorbeeld koorts, zweten of pijn.

Het immuunsysteem beschermt ons op drie manieren. Als eerste houden huid, slijmvliezen en andere natuurlijke barrières al veel ziekteverwekkers buiten het lichaam. Daarnaast hebben we ook een algemene of aspecifieke afweer. Dit zijn cellen die alles wat niet bij het eigen lichaam hoort (dus lichaamsvreemd is) opsporen, aanvallen en opruimen. Samen vormen deze twee het aangeboren immuunsysteem. Dit is al vanaf de geboorte aanwezig.

Als er een nieuwe ziekteverwekker het lichaam binnenkomt, wordt deze niet altijd direct door de aspecifieke afweer opgeruimd. Dan wordt het derde onderdeel van het immuunsysteem actief. Dit zijn cellen die ziekteverwekkers gericht herkennen en onschadelijk maken. Dit doen ze onder andere met antistoffen. Bij een nieuwe ziekteverwekker duurt het een tijdje voor de specifieke afweer op volle kracht is. Maar daarna kunnen deze cellen onthouden hoe ze de ziekteverwekker moeten bestrijden. Als je opnieuw besmet wordt, kan de specifieke afweer dus snel reageren, zodat je niet of nauwelijks ziek wordt. Dit noemen we immuniteit. Op deze manier vormt het gehele immuunsysteem een natuurlijke bescherming tegen infectieziekten.

'Het menselijke immuunsysteem is wonderlijk gemaakt. Het vormt een natuurlijke bescherming tegen infectieziekten.'

Nooit meer ziek?

De aangeleerde afweer zorgt er dus voor dat bekende ziekteverwekkers heel gericht aangevallen worden met de juiste antistoffen. Sommige infectieziekten krijg je daarom maar één keer, maar dat is niet in alle gevallen zo. Sommige ziekteverwekkers 'vergeet' het afweersysteem na verloop van tijd weer. Ook ontstaan in de loop van de tijd veranderingen in het erfelijk materiaal van virussen. Dit noemen we mutatie. Daardoor kunnen ze onherkenbaar worden voor de aangeleerde afweer en kun je er dus weer ziek van worden.

Sommige ziekten verlopen zo ernstig dat ze levensbedreigend kunnen zijn. Andere ziekten zijn gevaarlijk voor bepaalde groepen in de samenleving. Vaccinatie zorgt ervoor dat het immuunsysteem deze ziekte alvast herkent en er beter op kan reageren. Dat kan ook extra bescherming opleveren voor anderen. Daarover leest u meer in het volgende hoofdstuk.

3. Wat is vaccinatie?

Bij vaccinatie worden met behulp van een injectie dode of verzwakte bacteriën of virussen (of delen daarvan) ingespoten in het lichaam. Het lichaam reageert hierop door antistoffen aan te maken, net zoals dat bij een daadwerkelijke infectie gebeurt. Dit zorgt ervoor dat je weerstand opbouwt tegen de bacteriën of virussen waarvoor het vaccin is bedoeld.

Als je de ziekte hebt doorgemaakt of ertegen gevaccineerd bent, herkent het immuunsysteem de bacterie of het virus als je er opnieuw mee in aanraking komt. Omdat je immuun bent, word je er niet of nauwelijks ziek van. Het voordeel van vaccinatie is dat het immuunsysteem geprikkeld wordt zonder dat we er echt ziek van worden. Vaccinatie biedt geen absolute bescherming. Wel verlaagt vaccinatie de kans op het krijgen van een ziekte of een ernstig verloop ervan.

Groepsimmunitet

Het doel van vaccinatie is niet alleen om jezelf te beschermen tegen besmettelijke ziektes. Vaccinatieprogramma's zijn er vooral op gericht om verspreiding van de ziekte binnen een grotere groep te beperken. Op het moment dat veel mensen zijn gevaccineerd tegen een bepaalde

infectieziekte, kan de ziekte zich minder goed verspreiden. Dit wordt groepsimmunitet genoemd. Deze groepsimmunitet beschermt daarnaast mensen die om allerlei redenen extra kwetsbaar zijn. Bijvoorbeeld kleine baby's, mensen die een kwetsbare gezondheid hebben of om andere redenen zelf niet gevaccineerd kunnen worden. Iemand kan bijvoorbeeld allergisch zijn voor bepaalde bestanddelen in vaccins. Verder kan vaccineren niet altijd samengaan met het gebruik van sommige medicijnen, zoals afweerremmers. Daarbij komt dat in een enkel geval een vaccinatie niet goed werkt. Deze mensen worden als het ware beschermd door de groep die wel is gevaccineerd.

Bijwerkingen

Omdat vaccinatie een afweerreactie van het immuunsysteem oproept, krijgen sommige mensen na vaccinatie milde klachten. Denk bijvoorbeeld aan verhoging van de lichaamstemperatuur en/of spierpijn. Ook roodheid en/of zwelling bij de plek waar gevaccineerd is, komen vaak voor. Deze klachten zijn een teken dat het vaccin zijn werk doet. Vaak houden deze klachten enkele uren aan. Ook kinderen voelen zich na een vaccinatie soms een tijdje niet lekker.

In zeldzame gevallen kan er sprake zijn van een ernstige bijwerking of complicatie na vaccinatie. Meestal heeft dat niets te maken met de vaccinatie zelf, maar met een allergie of onderliggende aandoening die door de vaccinatie aan het licht komt.

Vaccinatieprogramma's van de Rijksoverheid

De overheid zorgt voor vaccinatieprogramma's voor verschillende doelgroepen. Met behulp van deze vaccinatieprogramma's wil de Rijksoverheid infectieziekten bestrijden. Hierbij kunnen we denken aan de jaarlijkse grieprik, de 22 wekenprik voor zwangere vrouwen en de pneumokokkenvaccinatie voor mensen van 60 jaar en ouder.

Sinds 1957 worden in Nederland jonge kinderen gevaccineerd tegen allerlei infectieziekten via het Rijksvaccinatieprogramma (RVP). De meeste ouders kiezen ervoor om hun kinderen volgens dit programma te laten vaccineren. De vaccinaties die in het RVP zijn opgenomen, voldoen aan strenge eisen. Gaandeweg zijn er steeds meer vaccinaties bijgekomen, waaronder de vaccinaties tegen HPV (2010) en hepatitis B (2011).

Vaccinatie is vrijwillig

Deelname aan deze vaccinatieprogramma's zoals het Rijksvaccinatieprogramma is op vrijwillige basis. De Rijksoverheid biedt vaccinaties gratis aan, omdat zij het belangrijk vindt dat er zoveel mogelijk mensen gevaccineerd worden. De jeugdarts of verpleegkundige op het consultatiebureau zal het RVP met u bespreken. Naast dat u feitelijke informatie krijgt over vaccinatie, kunt u dan ook uw eigen vragen stellen. U kunt, als u dat wilt, een speciaal vaccinatieconsult met een jeugdarts aanvragen. Voor andere vaccinaties kunt u meer informatie krijgen bij uw huisarts of de GGD. U bent altijd vrij om uw eigen afwegingen te maken.

Bijwerkingencentrum Lareb

In Nederland worden bijwerkingen van medicijnen en vaccins gecontroleerd en bijgehouden door een onafhankelijk instituut. Het Bijwerkingencentrum Lareb onderzoekt meldingen van bijwerkingen en rapporteert deze aan het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG). Op deze manier houdt Lareb de veiligheid en betrouwbaarheid van onder andere vaccinaties in de gaten. U kunt ook zelf een bijwerking melden bij Lareb (lareb.nl).

4. Hoe worden vaccins ontwikkeld?

Een vaccin komt er niet zomaar. Het ontwikkelen van een nieuw vaccin kost veel tijd en geld. Dit komt vooral omdat het een zorgvuldig proces is. Voordat een vaccin ontwikkeld wordt, is er vaak jaren laboratoriumonderzoek gedaan. Daarna volgt er een klinisch onderzoek. In dit onderzoek wordt het vaccin getest op mensen. Pas als blijkt dat het vaccin veilig en betrouwbaar is, wordt er goedkeuring aangevraagd om het vaccin op de markt te mogen brengen.

Overheidsinstanties houden streng toezicht op welke vaccins ze op de markt toelaten. In Europa is dit de European Medicines Agency (EMA), in de Verenigde Staten de Food and Drug Administration (FDA). Zij beslissen over toelating. Daarna moet het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG) een vergunning afgeven voor het gebruik van nieuwe vaccins of medicijnen in Nederland. Het hele proces kan 5 tot 15 jaar duren, afhankelijk van de ziekteverwekker en de gebruikte vaccintechnologie.

Foetale cellijnen en vaccinontwikkeling

Voor de ontwikkeling van bepaalde vaccins zijn levende cellen nodig. Omdat een virus niet zelfstandig kan overleven heeft het een levende cel nodig om zich in te vermenigvuldigen. Hiervoor worden meestal dierlijke, maar soms ook menselijke cellijnen gebruikt. In deze cellen krijgt een virus de mogelijkheid om zich te vermenigvuldigen totdat de cellen kapot barsten omdat er zoveel virus inzit. Uit de vloeistof waarin de cellen groeiden, wordt het virus gehaald en verwerkt in een vaccin. Er komen dus geen complete cellen in het vaccin zelf. Heel kleine hoeveelheden celresten kunnen wel achterblijven.

Het combinatievaccin tegen bof, mazelen en rodehond (BMR), dat in het Rijksvaccinatieprogramma is opgenomen, bestaat uit levende, verzwakte virussen. Bij de productie van de component tegen rodehond (rubella) wordt gebruikgemaakt van een menselijke cellijn. Uit longweefsel van een foetus is een menselijke cellijn gekweekt die gebruikt wordt voor de productie van dit vaccin. Deze foetus is in 1970 met 14 weken geaborteerd. De reden voor deze abortus stond volledig

los van het ontwikkelen van een menselijke cellijn. Het oorspronkelijke foetale weefsel is dus wel het begin van deze menselijke cellijn, maar had met de beslissing tot abortus niets te maken.

Foetale cellijnen en abortus

Het is belangrijk om de oorsprong van de gebruikte menselijke cellijnen mee te nemen in de afweging om het vaccin wel of niet te gebruiken. Dat er met 'abortusweefsel' nuttige dingen gedaan worden, is geen rechtvaardiging van de abortuspraktijk zelf. Vanuit het uitgangspunt van de beschermwaardigheid van het leven blijft de NPV zich verzetten tegen abortus. Het meest prille en kwetsbare leven verdient bescherming en veiligheid. Tegelijkertijd gaat er achter abortus vaak een wereld van pijn, verdriet en onmacht schuil. Ook daar moeten we onze ogen niet voor sluiten.

Het is goed om te beseffen dat er niet steeds nieuw foetale weefsel nodig is om het BMR-vaccin te produceren. De oorspronkelijke cellen, afkomstig van één enkele geaborteerde foetus, zijn verder gekweekt zodat ze steeds opnieuw gebruikt kunnen worden als kleine 'fabriekjes' om verzwakte virussen te produceren. Dit betekent dat de cellen niet meer dezelfde zijn als die van de oorspronkelijke foetus. Ze zijn zo aangepast dat de afstand tot de oorspronkelijke cellen te groot is om nog van 'dezelfde cellen' te kunnen spreken.

Ethische overwegingen bij het gebruik van foetale cellijnen

Bij het gebruik van foetale cellijnen raken we aan het punt dat het heel moeilijk is om altijd een keuze te maken die geen bezwaren kent. Dit geldt voor meer zaken in deze gebroken werkelijkheid. We leven in een wereld die doortrokken is van ongerechtigheid en zonde. Daar valt niet zomaar aan te ontkomen. Er is niet op elke vraag een pasklaar antwoord te geven. Wel kunnen de volgende overwegingen helpend zijn bij de vraag of deze vaccins verantwoord kunnen worden gebruikt.

Ten eerste komt veel van onze medische kennis van, soms gruwelijke, experimenten die we nu ethisch zouden afkeuren. Die kennis behoort tot de geneeskunde, die hiermee ook een zekere ethisch belasting heeft. Maar die kennis 'uitzuiveren' kan niet meer. Zo is er vaker een spanning tussen onze onvermijdelijke verbondenheid met dingen in de samenleving die tegen Gods geboden ingaan en de oproep om ons onbesmet van de wereld te bewaren (Jak. 1:27).

Ten tweede werd uit het bovenstaande duidelijk dat de menselijke cellijnen die gebruikt worden in vaccinontwikkeling, niet hetzelfde zijn als het oorspronkelijke foetale weefsel. De vraag is wat dit biologische verschil betekent voor uw ethische beoordeling van het vaccin. In ieder geval is het aanvaarden van een vaccin op basis van een dergelijke cellijn niet hetzelfde als instemmen met de voorafgaande abortus. Het instemmen met de abortus was namelijk een keuze van iemand anders in het verleden.

Tot slot. Vanzelfsprekend wordt 'kwaad' uit het verleden niet ineens goed omdat we er nu nuttige dingen mee kunnen doen. Maar de afwijzing van foetale cellijnen heeft tot gevolg dat de mogelijkheid om lijden in het heden tegen te gaan niet wordt benut. Of dat terecht is, is een persoonlijke afweging.

Ondertussen blijft de NPV oproepen om actief te zoeken naar 'pro-life' alternatieven bij vaccinontwikkeling, zodat dit punt de bezinning op vaccinatie niet langer belast. Wanneer dit niet beschikbaar is zal iedereen een eigen keuze moeten maken, waarbij genoemde overwegingen kunnen helpen.

5. Ziekte en gezondheid in Bijbels licht

Hoe maak je als christen keuzes op grond van de Bijbel? Zeker bij een onderwerp als vaccinatie is dat niet altijd eenvoudig. De Bijbel zegt niets over vaccinatie. Dit bestond toen nog niet. Maar de Bijbel geeft wel aanwijzingen voor hoe we mogen omgaan met ziekte en gezondheid. Hieronder wordt een aantal aspecten beschreven.

Het leven is van God

Al op de eerste bladzijden van de Bijbel lezen we dat God de Schepper is van hemel en aarde. Hij maakte de mens uit het stof van de aarde en blies de levensadem in zijn neus (Gen. 2:7). Het leven is er dus niet toevallig, maar een gave van God. Hij heeft ons geschapen naar Zijn beeld en naar Zijn gelijkenis. Elk mens is beelddrager van God. Na de zondeval (Gen. 3) is dit beeld versplinterd, maar blijven wij schepselen van God. Dat maakt het leven ook zo kostbaar. Want alleen de HEERE geeft het leven, en alleen Hij neemt het weer weg. Juist omdat Hij de Schepper is, moeten we zorgvuldig met elk leven omgaan.

Maar God geeft niet alleen het leven, Hij onderhoudt het ook. Dit wordt de voorzienigheid van God genoemd. In Psalm 104 lezen we hoe God de regen geeft, het gras voor de dieren laat groeien en de seizoenen in elkaar doet overgaan. Uit Zijn hand voedt en onderhoudt Hij alles wat leeft. In Zijn voorzienigheid houdt God alle dingen in Zijn hand. In die voorzienigheid heeft God ons de zorg voor het leven toevertrouwd. Vanuit de scheppingsopdracht zijn we geroepen om de aarde te bouwen en te bewaren (Gen. 1:28). Om dat te kunnen doen, heeft God ons middelen gegeven.

Een christen leeft in het besef dat alles wat hij meemaakt, armoede of rijkdom, voorspoed of tegenspoed, gezondheid of ziekte, op de één of andere manier in Gods hand is. Tegelijk laat de Bijbel ons ook zien dat het lijden, zoals ziekte, niet door God gemaakt is. Dat betekent dat ziekte er dus eigenlijk niet bij 'hoort'. Wij zijn oorspronkelijk niet geschapen om ziek te worden. Met de zondeval zijn ziekte en dood in de wereld gekomen en daarin zien we het oordeel van God over de zonde. We kunnen dus niet nadenken over ziekte en gezondheid

in Bijbels licht zonder ook stil te staan bij de val van de mens. Isaac Da Costa dichtte eens: “Op de bodem van alle vragen, ligt ‘s werelds zondesuld.” Wat betekent dat nu voor onze bezinning over ziekte en gezondheid?

Gezondheid is meer dan ‘niet ziek zijn’

Door menselijke schuld en zonde is de relatie met God, onze naaste en de geschapen wereld verstoord. De hele schepping zucht onder de gevolgen van de zonde (Rom. 8). Ziekte laat iets van de gevolgen van de zonde zien. Tegelijkertijd heeft ziekte niet alleen een geestelijke betekenis. In de Bijbel zien we dat ziekte vaak ook een geestelijke betekenis heeft, zonder dat het altijd geestelijk te duiden is. In ieder geval is het niet zomaar een medisch-technisch probleem. Echte gezondheid, echte genezing is het herstel van de relatie met God. Dit laat ons zien dat onze lichamelijke gezondheid – hoe belangrijk ook – nooit het hoogste goed is. Het gaat erom dat we, met lichaam en ziel, geborgen zijn in Christus Jezus.

Maar dat zegt niet dat we ziekte niet mogen bestrijden. Het is opvallend dat Jezus tijdens Zijn omwandeling op aarde veel mensen genezen heeft. Tegen de verlamde man zei Hij niet alleen: “Uw zonden zijn u vergeven”, maar ook: “Sta op, neem uw bed op, en ga naar uw huis” (Luk. 5:20-24). Dit mag ons vrijmoedigheid geven om actief het lijden door ziekte tegen te gaan. Immers, God doet dat Zelf ook.

Mag alles wat kan?

Maar dit betekent niet dat elke vorm van ziektebestrijding dan maar ingezet moet worden. De mogelijkheden van de preventieve en gewone gezondheidszorg worden steeds groter. Ziekten zijn niet alleen steeds beter te behandelen, maar ook steeds beter te voorkomen (preventie). Dat roept nieuwe vragen op. Vroeger werden we geroepen om alleen om te gaan met ziekte die er al was. Tegenwoordig leren we ook steeds meer omgaan met wat je zou kunnen weten. Denk aan genetisch onderzoek of andere vormen van preventieve gezondheidszorg. Ziekten, of de aanleg daarvoor, kunnen steeds eerder worden ontdekt en behandeld. Dat geeft nieuwe verantwoordelijkheden.

Dit geldt ook voor vaccinatie omdat dit als doel heeft om ziekte te voorkomen. Vaccinatie kan gezien worden als een gave van God waar we vrijmoedig gebruik van mogen maken. Het kan ook worden ervaren

als een grijpen naar zaken waar de mens niet over gaat. Juist vanwege het preventieve karakter ervan vragen sommigen zich af of vaccinatie een ongeoorloofd middel is dat niet past bij een leven in overgave aan Gods leiding en voorzienigheid.

Deze vragen zijn niet nieuw. Sinds de introductie van vaccinatie hebben bijbelgetrouwe christenen verschillende keuzes gemaakt. Het was de arts Abraham Capadose die in 1823 als één van de eersten bezwaar maakte tegen vaccinatie als voorzorgsmaatregel. Met een beroep op de woorden van de Heere Jezus dat zij die gezond zijn geen dokter nodig hebben (Luk. 5:31), stelde hij dat het niet verantwoord is om bij gezonde mensen de 'kunstgreep' van vaccinatie uit te voeren. Immers, gezonde mensen mogen we niet zomaar ziek maken. Ook zag Capadose in vaccinatie een poging van de goddeloze mens om de voorzienigheid van God te overwinnen. In zijn ogen was de mens niet tevreden met het goede wat God gaf. Hij wilde door vaccinatie Gods schepping verbeteren en zo ingrijpen in Gods voorzienigheid.

Zijn goede vriend Isaïc Da Costa was het in eerste instantie van harte met hem eens. Maar toen later zijn 7-jarige zoontje Jacques aan de pokken overleed, veranderde hij van standpunt. Voor Da Costa was duidelijk geworden dat een hoogmoedig gebruik van een middel (zoals vaccinatie) wel zondig is, maar dat dit het middel zelf nog niet ongeoorloofd maakt. Als we alleen ons vertrouwen stellen op het middel zelf en niet vertrouwen op de God die de middelen geeft, is dat inderdaad verkeerd. Het staat alleen in de macht van God om ziekten over de aarde te sturen en die ook weer weg te nemen. Volgens Da Costa doet God dit meestal met behulp van middelen die Hij Zelf geeft. Daarom mag een christen met die middelen dienstbaar en werkzaam zijn. Dit hoeft het vertrouwen op God niet in de weg te staan. Ook voor het gebruikmaken van vaccinatie geldt volgens Da Costa: "Als de HEERE het huis niet bouwt, tevergeefs zwoegen zijn bouwers eraan; als de HEERE de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter" (Ps. 127:1). Deze Psalm is van koning Salomo. Geen andere koning heeft zoveel betekend voor de veiligheid en voorspoed van Israël. Toch bouwde hij in dit besef. Dat laat ons zien dat onze gezindheid erg belangrijk is.

Ooit komt er een dag

Als we in ons persoonlijke leven te maken krijgen met (ernstige) ziekte, dan confronteert ons dat met de eindigheid van ons leven. De Bijbel laat

A. Capadose (1795-1894) en H.F. Kohlbrugge (1803-1875) over vaccinatie

Uit de geschiedenis is duidelijk dat bijbelgetrouwe christenen niet altijd dezelfde keuzes maakten rondom vaccinatie. Onderstaande citaten geven daar een beeld van.

“Trotsheid deed in de ontdekking der vaccine een schild zien, waarmede de schuldige mens zich meende te kunnen beveiligen tegen de slagen van Gods almachtige tuchtroede, dweepezucht, blind bijgeloof en dolzinnige woede, (...) zijn de middelen geweest, die de vaccine tegen de aanvallen hardnekkig moest verdedigen en de oppervlakte van de ganse aardbodem als met een gloeienden lavastroom overdekken.”

A. Capadose, Bestrijding der vaccine (1823)

“Heb ik dan alleen, die u geschreven heb dat Capadoce, naar vlees wandelt en niet naar geest – geen Vaderingewanden of gezond verstand om de rechte prijs der vaccine te kennen? (...) De vaccine is van God, en de inoculatie was van God, de dokters en geneesmiddelen zijn van God. (...) Er is een epidemie, velen sterven eraan – er wordt een redmiddel gevonden, het wordt geapliceerd (toegepast), goed gevonden. Wie zal het wraken, wie zelfs God niet danken, dat Hij aan de mens zulk redmiddel te vinden gaf?”

H.F. Kohlbrugge, Brief aan De Clerq, 2 april 1841.

ons zien dat ziekte, lijden en dood uiteindelijk niet het laatste woord hebben. Niet onze voorzorgsmaatregelen, maar de komst van Gods Koninkrijk zal alle tranen van de ogen van Zijn kinderen afwissen. We hoeven hier niet te streven naar een paradijs op aarde. Het leven is niet ‘maakbaar’, maar is door God gegeven. Straks vernieuwt Hij ook het gebroken bestaan. Dan zal de dood er niet meer zijn. Ook rouw, jammerklacht en moeite zal dan voorbijgaan (Openb. 21:4).

Alles wat niet uit het geloof is, is zonde

Welke keuze wij ook maken ten aanzien van het nemen van voorzorgsmaatregelen zoals vaccinatie, uiteindelijk moet alles gezegend worden. Welke voorzorgsmaatregelen we ook treffen, zodra ze op de één of andere manier het vertrouwen in de HEERE ondergraven, is het zonde. In het gebruik maken van middelen moeten we nooit ons vertrouwen stellen in het middel zelf, maar op de God die het middel moet zegenen.

Maar betekent dit dat je dan zomaar elke voorzorgsmaatregel mag treffen, zolang je maar op de HEERE vertrouwt? Is het dan om het even welke middelen wij gebruiken? Dit zal in het volgende hoofdstuk aan de orde komen als we nadenken over vaccinatie en Gods voorzienigheid.

6. Hoe verhoudt vaccinatie zich tot Gods voorzienigheid?

Mag een christen gebruikmaken van vaccinatie om zich te beschermen tegen infectieziekten? Er wordt onder christenen verschillend gedacht over hoe het feit dat God alles bestuurt zich verhoudt tot het nemen van voorzorgsmaatregelen. In dit hoofdstuk staan de verschillende visies op vaccineren en Gods voorzienigheid centraal.

Voorzienigheid en verantwoordelijkheid

Mag je zomaar alle voorzorgsmaatregelen nemen zolang we op de HEERE vertrouwen? Met die vraag sloten we het vorige hoofdstuk af. Als we deze vraag stellen bij het thema vaccinatie, kan er spanning tussen Gods voorzienigheid en de menselijke verantwoordelijkheid worden ervaren.

In de Bergrede zegt de Heere Jezus dat we ons over de toekomst geen zorgen moeten maken. Iedere dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad (Matth. 6:34). Sommigen wijzen daarom preventieve maatregelen ter bescherming tegen mogelijk toekomstig onheil af. Hierbij gaat het meestal om vaccinatie of verzekeren. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de persoonlijke beleving van de afhankelijkheid van God. Mochten ziekten ons toch treffen, dan is dit een roepstem van de HEERE en is het niet aan de mens om zich hieraan te willen onttrekken door zich te laten vaccineren.

Anderen benadrukken juist dat Gods voorzienigheid en onze verantwoordelijkheid elkaar niet uitsluiten. Voor hen is vaccinatie een geoorloofd middel waarvan we gelovig gebruik mogen maken om onszelf en anderen te beschermen.

Kortom, in het licht van Gods voorzienigheid maken mensen verschillende keuzes ten aanzien van vaccinatie. Er zijn drie visies op vaccinatie in het licht van Gods voorzienigheid te onderscheiden. Deze worden stuk voor stuk hieronder toegelicht.

Afhankelijke verantwoordelijkheid

In de eerste visie is vaccinatie een geoorloofde voorzorgsmaatregel en het is onze verantwoordelijkheid om daar gebruik van te maken. In Zijn Vaderlijke zorg voorziet God de mens van allerlei middelen om zichzelf te onderhouden en te kunnen beschermen tegen gevaren. Als kleine mensen blijven we in alles altijd helemaal afhankelijk van God. Maar de HEERE geeft ons ook het vermogen om deze middelen te ontdekken, te ontwikkelen en te gebruiken in dankbare en afhankelijke gehoorzaamheid aan Hem.

Ook heeft de HEERE wetmatigheden in Zijn schepping gegeven. De mens heeft, als beeldrager van God, de taak gekregen om de schepping te beheren (Gen. 1:28). Het ontdekken van die wetmatigheden en het daarvan gebruik maken is in deze visie dus voluit Bijbels. Vaccinatie maakt (dankbaar) gebruik van zo'n wetmatigheid.

Dit betekent niet dat we door gebruik te maken van vaccinatie ineens niet meer afhankelijk zijn van de HEERE. God regeert alle dingen, en daarin krijgt onze eigen verantwoordelijkheid een plaats. Het gaat er dus niet om of een middel in strijd is met Gods voorzienigheid. Het gaat erom dat we, in afhankelijkheid van de HEERE, gebruik maken van de middelen die Hij geeft om onszelf en onze naasten te beschermen tegen infectieziekten. In deze visie behoort vaccinatie, naast hygiënemaatregelen, ook tot die middelen.

Tegelijk is deze visie kritisch op het afwijzen van vaccinatie als zou dit strijdig zijn met Gods voorzienigheid. In de Bijbel staat Gods voorzienigheid nooit tegenover onze verantwoordelijkheid. Het is onjuist om te denken dat mensen op de één of andere manier kunnen ingrijpen in Gods voorzienigheid door gebruik te maken van een middel. Het is precies andersom: God Zelf geeft ons de middelen. Als we daar geen gebruik van willen maken, is dat God verzoeken.

Een zaak van het geweten

De tweede visie ziet vaccinatie als een persoonlijke zaak van het geweten. Iedereen moet hier voor Gods aangezicht een eigen keuze in maken. Daarin worden verschillende beslissingen genomen. Uiteindelijk is alles wat niet uit het geloof is, zonde. Vaak wordt het voorbeeld van Ezra en Nehemia aangehaald om dit te verduidelijken. Ezra vertrok zonder militaire begeleiding naar Jeruzalem en vertrouwde op Gods

bescherming (Ezra 8:21-23). Nehemia ging in geloofsvertrouwen mét militaire begeleiding (Neh. 2:7). Wat de één in geloof kon aanvaarden, was voor de ander een onbegaanbare weg.

Men is in deze visie ook terughoudend om de beslissing van de ander te veroordelen. Sommige dingen zijn heel duidelijk in de Bijbel. Bij andere dingen, zoals vaccinatie, is het minder helder. Er moet dan een beslissing worden genomen in de spanning tussen Gods voorzienigheid en onze verantwoordelijkheid. In deze visie wordt vaccinatie als voorzorgsmaatregel niet bij voorbaat afgewezen. Men ziet geen fundamenteel verschil tussen vaccineren en het gebruik maken van verschillende medicijnen met risico's. Uiteindelijk gaat het erom dat God de middelen moet zegenen.

Een ongeoorloofd middel

In de derde visie is vaccinatie een ongeoorloofd middel omdat het alleen in Gods macht ligt om mensen ziek te maken. Het nemen van voorzorgsmaatregelen wordt in het algemeen niet afgewezen. Maar het feit dat er bij vaccinatie van oudsher gebruik gemaakt wordt van verzwakte of gedode ziekteverwekkers maakt dit middel ongeoorloofd. We gaan dan als het ware op Gods stoel zitten en maken onszelf een beetje ziek om later die ziekte nooit meer te kunnen krijgen. Dit wordt gezien als God verzoeken.

Daarnaast ziet men in vaccinatie een uiting van ongeloof en hoogmoed van de mens. Hij wil zichzelf tegen van alles beschermen en ook ziekte en gezondheid in eigen hand nemen. Vaccinatie wordt gezien als een uiting van maakbaarheidsgeloof, waarbij de mens niet meer afhankelijk wil zijn van God. Dit is een ingrijpen of vooruitlopen op Gods voorzienigheid. Het is een verkeerde bezorgdheid om ons tegen elk mogelijk gevaar te willen indekken.

We mogen in deze visie wel voorzorgsmaatregelen treffen tegen gevaar waarvan we zeker zijn dat het ons zal treffen. Maar ons te willen beveiligen tegen allerlei kwaad wat ons misschien zal overkomen, is een verkeerde bezorgdheid.

Voorzienigheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid

Mag een christen gebruikmaken van vaccinatie om zich te beschermen tegen infectieziekten? Met deze vraag begonnen we dit hoofdstuk. Uit het overzicht van de verschillende visies is duidelijk geworden dat op deze vraag niet zomaar een antwoord kan worden gegeven.

De manier waarop we vaccinatie een plaats geven in het licht van de voorzienigheid van God, het vertrouwen op God en de eigen verantwoordelijkheid van de mens is een heel persoonlijke afweging. In die persoonlijke afweging gaat het er in de eerste plaats om dat we in alles ons vertrouwen op God stellen. In Zijn voorzienigheid wil Hij voor ons zorgen en Hij vraagt van ons om zorgvuldig en verantwoord met die zorg om te gaan.

Tegelijkertijd is het ook belangrijk dat we ons realiseren dat onze keuze omtrent vaccinatie niet alleen individuele gevolgen heeft. Hoe we de zorg voor onze medemens meewegen in onze keuze omtrent vaccinatie is de vraag van het volgende hoofdstuk.

7. Is vaccineren wel een persoonlijke keuze?

Tot nu toe hebben we vooral nagedacht over de persoonlijke levensbeschouwelijke argumenten en overwegingen die een rol spelen bij de besluitvorming over vaccinatie. Het vorige hoofdstuk sloten we af met de opmerking dat God in Zijn voorzienigheid voor ons zorgt en dat het Zijn verlangen is dat wij daar verantwoordelijk mee omgaan. De zorg voor onze naaste hoort daar helemaal bij. Wat betekent dit voor onze bezinning op vaccinatie?

Een keuze maak je niet alleen

In het dagelijks leven maken we heel veel keuzes. We zijn er onszelf niet altijd van bewust hoe we tot een bepaalde keuze komen. Vanuit onze opvoeding, sociale omgeving en kerkelijke traditie hebben we een hele 'rugzak' vol met gewoontes en gebruiken meegekregen. Deze beïnvloeden hoe wij in het leven staan en welke keuzes wij maken. Daarnaast zijn we onderdeel van één of meerdere sociale netwerken. Deze onderlinge verbondenheid werkt ook door in de keuzes die wij maken. Soms maakt dit het moeilijk om tot een persoonlijke overtuiging te komen, terwijl we in de samenleving wel tot persoonlijke keuzes worden geroepen. Aan de andere kant geeft de sociale context ook overzicht en verbondenheid met anderen die in grote lijnen dezelfde keuzes maken. Zeker waar het over zoiets als vaccinatie gaat, spelen beide aspecten een rol.

Een gezamenlijke inspanning?

Het uitgangspunt van vaccinatie is het nastreven van groepsimmunitet. Voor het bereiken hiervan is dus gezamenlijke inspanning van de samenleving nodig. Want: groepsimmunitet 'werkt' alleen als voldoende mensen zijn gevaccineerd. In Nederland is de overheid verantwoordelijk voor het beschermen van de volksgezondheid. Dit staat in artikel 22 van de Grondwet. Eén van de manieren waarop de overheid dat doet is door kosteloos vaccinaties aan te bieden. De overheid wil hiermee de samenleving beschermen tegen de uitbraak van infectieziekten en groepsimmunitet bereiken.

Er zijn infectieziekten die voor onszelf waarschijnlijk minder ernstige gevolgen hebben dan voor personen om ons heen met een kwetsbare gezondheid. De infectieziekte kan via ons bij deze kwetsbare personen terecht komen. Dat betekent dat het bij de bestrijding van infectieziekten per definitie niet alleen om onszelf gaat. En daarmee bij vaccineren ook niet. Dit stelt ons voor extra vragen: wat betekent mijn keuze om wel of niet te vaccineren voor anderen? Mag ik het nalaten om mijzelf en mijn kinderen te beschermen vanwege mijn persoonlijke gewetensnood?

Er zijn mensen die daarom zeggen dat het de verantwoordelijkheid is van iedereen om zich te laten vaccineren. Omdat je zo niet alleen jezelf, maar ook anderen beschermt tegen infectieziekten. Nederland kent voor de meeste vaccinaties een hoge vaccinatiegraad. Dat wil zeggen dat veel mensen zijn gevaccineerd. Soms klinkt het verwijt dat zij die niet tot vaccinatie kunnen of willen overgaan, toch de vruchten plukken van het feit dat de meerderheid wel is gevaccineerd. Immers, je kunt iemand niet zomaar uitsluiten van groepsimmunitet. Het is een gezamenlijke en gedeelde verantwoordelijkheid. Toch is daarmee niet alles gezegd.

Oog voor de ander

De Bijbel maakt duidelijk dat we geroepen zijn om voor elkaar te zorgen: "Heb uw naaste lief als uzelf" (Lev. 19:18; Matth. 22:39). We mogen onszelf en anderen nooit onbewust in gevaar brengen. Het zesde gebod – Gij zult niet doodslaan – betekent niet alleen dat we niemand mogen doden. Het betekent ook dat het leven waardevol is in Gods ogen. Hij vraagt van ons het leven te beschermen en onze naasten lief te hebben. Tot die zorg worden we allemaal geroepen. De vraag of 'niet-vaccineren' gelijk staat aan anderen 'moedwillig in gevaar brengen', is een belangrijke vraag om persoonlijk af te wegen. Want het is duidelijk dat we in onze overwegingen rondom vaccinatie ook het belang en het welzijn van onze naaste moeten betrekken, naast ons eigen belang en welzijn.

Ook wie besluit om zich niet te laten vaccineren, zal graag zorg willen dragen voor het welzijn van zijn naaste. Daarbij worden soms alternatieve beschermingsmaatregelen gevraagd. Hierin kunnen we denken aan het extra zorgvuldig omgaan met persoonlijke hygiëne, het vermijden van persoonlijk contact en het gebruik van beschermingsmiddelen zoals mondkapjes en dergelijke.

Tegelijk kan onze verantwoordelijkheid in de zorg voor onze naaste nooit botsen met onze verantwoordelijkheid richting de HEERE. Het eerste gebod is dat wij God liefhebben boven alles. En het tweede gebod, daaraan gelijk, is het liefhebben van de ander als onszelf. Het zorg dragen voor het welzijn van onze naasten staat dus in het kader van het liefhebben van de HEERE en andersom. We kunnen die twee niet van elkaar losmaken. Voor sommigen betekent het willen leven naar Gods geboden dat men niet kan en wil overgaan tot vaccineren. Voor de principieel bezwaarden kan dit een oprechte spanning met zich meebrengen. Aan de ene kant te willen leven in kinderlijke afhankelijkheid van Gods Vaderlijke zorg en aan de andere kant ten volle de verantwoordelijkheid richting de naaste serieus te willen nemen, omdat ook dat iets is wat God van ons vraagt. Deze spanning kan als een last worden ervaren.

Onze houding richting de overheid

Naast deze persoonlijke overwegingen speelt ook onze visie op de overheid een rol in de besluitvorming. Als de overheid ons aanspoort om aan die gezamenlijke inspanning van groepsimmunititeit bij te dragen, wat is dan onze houding richting de overheid?

Vanuit de Bijbel is in ieder geval duidelijk dat het gezag van de overheid door God gegeven is. In Romeinen 13 lezen we dat de overheid Gods dienaar is, ons ten goede. En de overheid heeft de plicht om haar burgers te beschermen. Dit geeft zij, onder andere, vorm door vaccinatie van haar burgers te stimuleren. Dat betekent dat we een dringende oproep van de overheid om ons te laten vaccineren niet zonder meer naast ons neer kunnen leggen. Temeer als we beseffen dat een christen leeft met het gezicht naar boven (Kol. 3:1-3) en hij zijn wandel (burgerschap) heeft in de hemel (Fil. 3:20). Hier op aarde is hij een vreemdeling en daarom onderworpen aan het gezag wat over hem gesteld is. De Bijbel maakt ook duidelijk dat, als de overheid iets van ons vraagt wat ervaren wordt als in strijd met wat God van ons vraagt, we dan God meer moeten gehoorzamen dan mensen (Hand. 5:29).

Nederland kent geen vaccinatieplicht. Het recht op onaantastbaarheid van het lichaam is vastgelegd in artikel 11 van de Grondwet. Dat betekent dat niemand zonder toestemming of goede reden aan het lichaam van een ander mag komen. Maar: dit recht is niet absoluut. Artikel 11 stelt dat er bij wet te regelen uitzonderingen mogelijk zijn.

Artikel 11 brengt ook met zich mee dat werkgevers hun medewerkers niet kunnen verplichten tot vaccineren. Tegelijk kan het niet aanvaarden van vaccinatie wel consequenties hebben. Zo kan het zijn dat niet-gevaccineerden bepaalde taken binnen hun functie niet meer mogen uitvoeren, of alleen met aanvullende beschermingsmiddelen.

Vrijheid en verantwoordelijkheid

Is vaccinatie een persoonlijke keuze? Ja, de keuze om wel of niet te vaccineren is allereerst een eigen verantwoordelijkheid. Het gaat om een persoonlijke afweging die we biddend voor Gods aangezicht mogen maken. Wat de één in het geloof wel kan doen, is voor de ander onmogelijk. Het is goed om elkaar te wijzen op de verschillende overwegingen die een rol spelen bij de vaccinatiekeuze en daarover met elkaar in gesprek te gaan. Uiteindelijk is de belangrijkste vraag of wij onze keuze in ons geweten voor God kunnen verantwoorden. Daarbij kunnen we niet om onze verantwoordelijkheid voor onze omgeving heen. Dit aspect hoort daar volop bij. Het verlangen om zorg te dragen voor de (kwetsbare) naaste maakt als het goed is deel uit van ons gesprek en van ons gebed.

8. HPV-vaccinatie

Elk jaar krijgen alle meisjes die in dat jaar 13 jaar worden een oproep om zich te laten inenten tegen HPV, een virus dat (onder andere) baarmoederhalskanker kan veroorzaken. De afkorting HPV betekent Humaan Papilloma Virus. Inmiddels is besloten om in de toekomst ook jongens tegen HPV te vaccineren. Daarnaast wordt de leeftijdsgrens verlaagd naar 9 jaar. Er is een sterk verband tussen seksueel gedrag en het besmet raken met HPV. Dit levert de vraag op: wel of niet vaccineren tegen HPV?

Wat is HPV?

Er zijn meer dan 100 typen HPV, waarvan een deel seksueel overdraagbaar is. Ongeveer vijftien seksueel overdraagbare typen HPV kunnen kanker veroorzaken. Type 16 en 18 zijn verantwoordelijk voor ongeveer 70 procent van de gevallen van baarmoederhalskanker. Andere typen kunnen anogenitale wratten veroorzaken. HPV kan ook andere vormen van kanker veroorzaken (anus, vagina, vulva, penis en in het hoofdhalsg gebied). Baarmoederhalskanker is de meest voorkomende. Daarom is daar het bevolkingsonderzoek op gericht.

Hoe raak je besmet?

HPV is een besmettelijk virus. 80 tot 90 procent van de vrouwen en mannen in Nederland die seksueel actief zijn, lopen in hun leven een besmetting met HPV op. Verspreiding gebeurt vooral door seksueel contact, waarbij het aantal verschillende partners een duidelijke invloed heeft. Seksueel contact gaat niet alleen over geslachtsgemeenschap: elk contact in de genitale streek, ook via de handen, kan het virus overbrengen. Ook condoomgebruik sluit besmetting niet uit.

Meestal ruimt het lichaam het virus binnen twee jaar zelf op. Het virus kan ook blijven sluimeren en na een lange periode afwijkingen in cellen veroorzaken. Deze cellen kunnen uitgroeien tot kanker. De HPV-vaccinatie beschermt tegen 2 van deze kankerverwekkende virussen (type 16 en 18). Deze 2 virussen zijn verantwoordelijk voor 70 procent van alle gevallen.

Levensstijl belangrijk

Het verspreiden en oplopen van HPV is in belangrijke mate een gevolg van het hebben van wisselende seksuele contacten. Er is een sterk verband tussen het aantal seksuele partners en de kans op besmetting. Wanneer u en uw partner geen wisselende seksuele contacten hebben (gehad), is de kans op besmetting met HPV klein. Dat betekent dat seksueel contact met alleen de eigen partner en seksuele onthouding de verspreiding aanzienlijk beperken. Deze leefwijze blijft de meest effectieve manier om het virus – en daarmee de door HPV-veroorzaakte kanker – tegen te gaan. Toch is er ook bij een monogame relatie (samenleven met alleen de eigen man of vrouw) en bij seksuele onthouding een kleine kans op een HPV-infectie.

Bevolkingsonderzoek

Een manier waarop je baarmoederhalskanker meestal tijdig kunt opsporen, is consequent meedoen aan het bevolkingsonderzoek naar baarmoederhalskanker. Door dit uitstrijkje kan de ziekte al in een vroeg stadium worden ontdekt en kan er tijdig behandeling worden ingezet. Desondanks voorkomt het uitstrijkje niet volledig dat vrouwen baarmoederhalskanker ontwikkelen. Om de kans op de genoemde kankers nog kleiner te maken, biedt het Rijksvaccinatieprogramma het HPV-vaccin aan. Maar ook het vaccin biedt geen 100 procent bescherming.

9. Vaccineren in coronatijd

In dit hoofdstuk worden de verschillende vaccins tegen corona besproken. Daarnaast wordt ingegaan op de vraag waarom de ontwikkeling van coronavaccins zo snel kan gaan. De coronacrisis stelt ons niet voor volledig nieuwe vragen rondom vaccinatie. Wel kunnen sommige van de overwegingen die in deze brochure worden besproken meer gewicht krijgen dan anders.

Waarom kunnen coronavaccins zo snel worden ontwikkeld?

Binnen een jaar na de uitbraak van het coronavirus werden de eerste vaccins tegen corona goedgekeurd voor gebruik. In hoofdstuk 4 werd duidelijk dat het ontwikkelen van een nieuw vaccin normaal gesproken veel langer duurt. Waarom kunnen vaccins tegen corona dan zo snel worden ontwikkeld?

De coronacrisis is een wereldwijde epidemie (pandemie) geworden. De gevolgen voor de samenleving door het hoge aantal ziekenhuisopnames, de vele doden en de beperkende maatregelen zijn groot. Dierbaren overlijden, mensen verliezen hun baan of zien hun bedrijf instorten. Dit alles zorgt ervoor dat er een hoge urgentie is om snel tot een vaccin te komen. Hierdoor stellen overheden en investeerders veel meer financiële en praktische middelen beschikbaar voor vaccinontwikkeling.

Daarnaast wordt er bij de ontwikkeling van COVID-19-vaccins gebruik gemaakt van bestaande kennis van het SARS- en MERS-virus. Dit zijn ook coronavirussen. Daarbij heeft de snelle uitwisseling van informatie enorm geholpen. Zo was de genetische informatie van het SARS-CoV-2 virus dat COVID-19 veroorzaakt, binnen enkele weken beschikbaar voor alle onderzoekers en farmaceuten.

Nog een andere factor is de ontwikkeling van de zogenoemde vector- en mRNA-vaccins. Met name de ontwikkeling van mRNA-vaccins is veel korter dan die van traditionele vaccins. Tenslotte is er door de grote internationale afstemming de mogelijkheid om een aantal fases van vaccinontwikkeling gelijktijdig te laten verlopen. Dit betekent niet dat er stappen zijn overgeslagen of er een loopje is genomen met de veiligheid.

Welke soorten vaccins tegen COVID-19 zijn er?

Wereldwijd wordt er hard gewerkt aan het ontwikkelen en produceren van vaccins tegen COVID-19. Er zijn honderden vaccins in ontwikkeling. Al die verschillende vaccins zijn te verdelen in 4 soorten.

Levend verzwakte virusvaccins

Deze vaccins zijn gebaseerd op een levend verzwakte versie van het coronavirus. Het virus is in een laboratorium verzwakt en minder ziekmakend gemaakt. Dit zorgt ervoor dat het zich slecht kan vermeerderen in ons lichaam. Zo heeft ons immuunsysteem voldoende tijd om te reageren op de nieuwe ziekteverwekker.

mRNA-vaccins

Deze soort vaccins geeft de cellen in het lichaam waarin het vaccin wordt opgenomen, instructies. De cellen gaan dan de uitsteeksels (spike-eiwit) waarmee het coronavirus aan onze cellen plakt en binnendringt aanmaken. Ons afweersysteem reageert door antistoffen aan te maken tegen dit eiwit. Raken we besmet met het echte coronavirus, dan herkent het immuunsysteem dit al en kan het snel reageren.

Hoewel mRNA-vaccins een betrekkelijk nieuwe vaccintechniek kennen, betekent dit niet dat het onveilig is. Al onze cellen maken zelf ook mRNA. Dit is een soort boodschapper die instructies geeft om in een cel een specifiek eiwit te maken. In ons lichaam speelt mRNA een hele belangrijke rol. Een mRNA-vaccin maakt dus gebruik van bestaande structuren in ons lichaam om eiwitten te maken en aan het afweersysteem te laten zien. mRNA kan ons DNA niet veranderen, omdat het niet in de celkern kan komen waar het DNA is. Wat de veiligheid van mRNA-vaccins verhoogt, is dat het mRNA binnen enkele dagen door het lichaam wordt afgebroken.

Vector-vaccins

Net zoals de mRNA-vaccins maakt deze soort vaccins ook gebruik van het eiwit waarmee het coronavirus aan onze cellen plakt. De specifieke stukjes eiwit worden vastgemaakt aan een onschuldig virus zoals een verkoudheidsvirus. Zo wordt het lichaam niet ziek, maar kan het immuunsysteem wel de eiwitten van het coronavirus leren herkennen.

Eiwit-vaccins

Ook eiwit-vaccins maken gebruik van de uitsteeksels van het coronavirus. Deze uitsteeksels kunnen geen infectie veroorzaken, maar het

afweersysteem herkent wel dat ze afkomstig zijn van een indringer. In deze vaccins zitten heel veel echte of nagemaakte uitsteeksels. Deze worden door het immuunsysteem herkend en dat gaat vervolgens antistoffen aanmaken tegen deze eiwitten.

Welke vaccins worden in Nederland gebruikt?

De Europese Unie heeft gezamenlijk grote hoeveelheden vaccins ingekocht. Deze worden op basis van beschikbaarheid verdeeld over de lidstaten. Voor de Nederlandse context zijn op dit moment alleen mRNA-, vector- en eiwitvaccins aan de orde, omdat deze soorten door de EU zijn ingekocht.

In hoofdstuk 4 heeft u kunnen lezen dat bij de productie van sommige vaccins gebruik wordt gemaakt van foetale cellijnen. Dit geldt ook voor verschillende vaccins tegen COVID-19. Bijvoorbeeld bij de vectorvaccins die in Nederland beschikbaar zullen komen. Bij de productie van de mRNA- en eiwitvaccins die in Nederland beschikbaar zullen komen, is geen gebruik gemaakt van menselijke cellijnen op basis van foetaal weefsel. Op npvzorg.nl/vaccinatie kunt u een overzicht vinden van de vaccins die waarschijnlijk in Nederland beschikbaar komen en of daarbij gebruik gemaakt is van menselijke cellijnen op basis van foetaal weefsel.

Ethische overwegingen rond het gebruik van vaccins die foetale cellijnen gebruiken in de productie vindt u in hoofdstuk 4.

Welke afwegingen zijn van belang?

Met de uitbraak van het coronavirus staat de discussie rondom vaccinatie in een ander licht dan eerst. Het gaat om een nieuw virus waartegen weinig mensen immuniteit hebben opgebouwd. Iedereen zal op enig moment voor zichzelf de vraag moeten beantwoorden: wil ik mij laten vaccineren tegen corona of niet? De discussie raakt dus iedereen. In tijden van een pandemie is de verantwoordelijkheid richting de kwetsbaren in de samenleving nog groter dan anders. De overwegingen vanuit hoofdstuk 7 zijn het daarom waard om nog eens rustig door te nemen met het oog op de bovenstaande vraag.

Lees verder op de volgende pagina.

Daarnaast stonden we in hoofdstuk 4 stil bij het punt dat het afzien van bepaalde vaccins vanwege het gebruik van foetale cellijnen in de productie ervan, betekent dat je niet 'kiest' voor het bestrijden van leed dat zich in het heden kan voordoen. In de coronacrisis gaat het niet om leed dat zich kán voordoen, maar om daadwerkelijk leed op grote schaal. Vaccinatie is een belangrijk hulpmiddel om dat leed te beperken. Daarmee is de vaccinatievraag nu indringender dan ooit.

Tot slot: hoe maak ik een persoonlijke keuze?

Na het lezen van de voorgaande hoofdstukken heeft u veel stof tot nadenken aangereikt gekregen. Tal van overwegingen die een rol spelen bij vaccineren kwamen langs. Een pasklaar antwoord over wat de juiste keuze is, geeft deze brochure niet. In dit hoofdstuk bieden wij u concrete handvatten voor het maken van een persoonlijke keuze over vaccinatie.

Neem belangrijke delen van de brochure nog eens door

In de voorgaande hoofdstukken werden verschillende belangrijke overwegingen genoemd. Drie daarvan raden we aan nog eens door te nemen en de bijpassende vraag of vragen te beantwoorden. Het betreffen de thema's waar de NPV de meeste vragen over krijgt. Wellicht zijn dit ook uw belangrijkste overwegingen.

Lees de drie visies in hoofdstuk 5 nog eens door onder de kopjes 'Afhankelijke verantwoordelijkheid', 'Een zaak van het geweten' en 'Een ongeoorloofd middel.' In welke van deze drie visies herkent u zich het meest? Welke elementen spreken u aan en welke minder? Het is heel goed mogelijk dat dit elementen uit verschillende visies zijn. Probeer voor uzelf te verwoorden wat voor u de doorslag geeft. Wat betekent dat voor uw keuze om wel of niet te vaccineren?

Lees het gedeelte in hoofdstuk 4 over foetale cellijnen nog een keer door en beantwoord de volgende vraag voor uzelf: is het gebruik van foetale cellijnen in ontwikkeling of productie van een vaccin voor mij een reden om wel of niet af te zien van een vaccin?

Lees hoofdstuk 6 nog eens door dat gaat over de verhouding tussen onze eigen keuze en de zorg voor de ander. Wat spreekt daarin aan en wat betekent dit voor uw persoonlijke keuze?

Kan in mijn geval vaccineren kwaad?

Het kan zijn dat u geen bezwaren hebt tegen vaccineren, maar toch twijfelt of in uw situatie vaccinatie (medisch) verantwoord is. Dit kan het

geval zijn wanneer u problemen heeft met uw afweer of bijvoorbeeld zwanger bent. Ook wanneer u overweegt uw kind te laten vaccineren kunnen medische overwegingen een rol spelen bij de besluitvorming. Overleg in geval van twijfel altijd eerst met uw huisarts, behandelend arts of de jeugdarts van de jeugdgezondheidszorg. Deze kennen uw persoonlijke situatie of die van uw kind het beste en denken graag met u mee.

Spreek met mensen uit uw omgeving

Het kan helpend zijn om met mensen in uw omgeving over uw persoonlijke afwegingen te spreken, zoals uw man/vrouw, andere gezinsleden, vrienden of uw predikant of wijkouderling. Vaccineren gaat tenslotte niet alleen over u zelf, maar vindt ook plaats met het oog op de (kwetsbare) ander. En elke ouder staat tenslotte voor dezelfde keuze om kinderen te laten vaccineren. Tijdens de coronacrisis zullen velen dezelfde behoefte aan gesprek hebben als u, waar het gaat om het coronavaccin. Samen doorspreken betekent niet dat de ander verantwoordelijk wordt voor uw keuze. Ook maakt het u niet verantwoordelijk voor de keuze van de ander. Dit laatste is goed om te realiseren als verschillen in visie spanning geven in het onderlinge contact.

Neem contact op met de NPV-Advieslijn om overgebleven vragen samen door te spreken

We kunnen ons goed voorstellen dat er ook na het lezen van deze brochure nog vragen overblijven. In dat geval denken we graag met u mee. De contactmogelijkheden treft u aan op de rechterpagina.

Neem de tijd om keuzes biddend te overwegen

Het lijkt wellicht tegenstrijdig om dit punt als laatste te noemen. Toch is dat een bewuste keuze, al zal het gebed bij de voorgaande stappen niet ontbreken. Maar ook na het zorgvuldig overwegen van alles wat u krijgt aangereikt, gaat het uiteindelijk om een bewuste keuze die u voor Gods aangezicht zal mogen maken. Hij belooft wijsheid aan wie wijsheid te kort komt (Jak. 1:5).

Contact

U kunt op verschillende manieren contact met ons opnemen:

Telefoon

U kunt uw vraag telefonisch aan ons stellen via **(03 18) 54 78 88**. Dit kan ook buiten kantoor tijden. Voor vragen die echt niet kunnen wachten is de NPV-Advieslijn ook 's nachts en op zondag bereikbaar. Bijvoorbeeld als u een beslissing moet nemen over het stoppen van een behandeling, of als uw arts een abortus voorstelt omdat uw kindje niet levensvatbaar is.

E-mail

Stel uw vraag via ons beveiligde contactformulier op npvzorg.nl/contactadvieslijn of mail naar NPV-advieslijn@npvzorg.nl

Chat

U kunt ook chatten met de NPV-Advieslijn via npvzorg.nl/advieslijn

Dank

Bij de totstandkoming van deze brochure hebben wij dankbaar gebruik gemaakt van de deskundige en zeer uiteenlopende feedback van een groep meelezers. Voor de totale inhoud van de brochure is echter alleen de NPV verantwoordelijk.

Ds. J.A. Weststrate, predikant Gereformeerde Gemeenten in Nederland

Dr. R. van Kooten, emeritus predikant Hersteld Hervormde Kerk

Ds. B. Labee, predikant Gereformeerde Gemeenten

Dr. ir. J.H. Dannenberg, moleculair bioloog, werkzaam in het onderzoek bij een biotechnologiebedrijf

Drs. M. van Egdom-van der Wind, jeugdarts

Dr. Helma Ruijs, arts infectieziektebestrijding

Anne de Munter-Mulder, verpleegkundige en verplegingswetenschapper

D.H. Spaan, huisarts en betrokken bij vaccinatieonderzoek.

Dhr. J. van den Broek MSc, werkzaam in het primair onderwijs

Anita Lagendijk – van Ginkel, IC-verpleegkundige en Bachelor of Education

Gerdien Lassche – van Grol, beleidsmedewerker Reformatorische Ouder Vereniging

Verder lezen

rijksvaccinatieprogramma.nl

ggdghor.nl

rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-vaccinatie

rivm.nl

lareb.nl

Voor actuele informatie over het thema vaccinatie kunt u terecht op onze website: npvzorg.nl/vaccinatie

Postadres

Postbus 178
3900 AD Veenendaal

Bezoekadres

Kerkewijk 115
3904 JA Veenendaal

T (0318) 54 78 88

E info@npvzorg.nl

I npvzorg.nl

Algemeen Nut
Beogende Instelling

ANBI